

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 30. oktobra 1872.

O b s e g: Kako stoji s živinskimi kugami? — Razglas, s katerim se je zaradi goveje kuge na Hrvaškem zaprla meja Kranjska. — Pravila hranilnice. — Prislovice in reki iz Istre. — Politični testament Palackijev. — Slovensko slovstvo. — Mnogovrstne novice. — Dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Kako stoji s živinskimi kugami?

To vprašanje se „Novicam“ od več strani stavi, ker živina je najveĉe bogastvo gospodarjevo in zato strah pred kugami popolnoma upraviĉen; ako gospodarja velika zguba zadene, nastopi revščina, in reven ĉlovek otrpne za vsako deželno reĉ.

„Novice“ so v stanu iz zanesljivih virov poroĉati našim gospodarjem, kako stoji ne le z nenavarno kugo v gobcu in na parkljih, temuĉ tudi z najhujo turško kugo.

Kar se tiĉe bolezni v gobcu in na parkljih, je je še povsod dokaj, pa nikjer ni huda; zdravila v „Novicah“ naznanjena zadostujejo. Kdor ima veliko živine v hlevu, pa mu zbolí ena, more si v svesti biti, da pridejo tudi veĉidel vse druge na vrsto; zato ĉe bi rad imel, da se bolezen ne zavleĉe predolgo mu v hlevu njegovem, naj kar z žlemom in slinami, ki prvi zboleli živini tekó iz gobca, namaže gobec vsi drugi živini. S tem okuži vse — to je, bolezen vcepi drugim — in blizu v istem ĉasu mu potem prebolí vsa.

Mestni zdravnik v Zagrebu dr. Mraović trdi, da kozé pri ljudéh, ki jih imajo zdaj v Zagrebu mnogo, izvirajo tudi iz tega, ĉe ljudjé vživajo mleko od take živine, ki je v gobcu ali na parkljih bolna. To pa je prazna pravljica, za katero dr. Mraović ne bode patenta dobil od doktorskega kolegija! Kozé so kuga svoje lastne nature in iz gobčnice ali parkljenice živinske ne izhajajo.

To pa je res, da mleko za gobčnico bolnih goved utegne narediti, da pri ĉloveku, ki je tako mleko vžil, se po ustih mu spustijo mehurĉeki enake lastnosti, kakor pri živinski gobčnici. Zato ni varno uživati takega mleka ali surovega masla, narejenega iz takega mleka.

Kar se tiĉe druge kuge, to je turške goveje kuge, ki nam že dalje ĉasa žuga iz Ogerskega in iz Slavonije, je od Tržaške deželne vlade 23. dne t. m. došlo nenadoma poroĉilo, ki nas je zeló potrlo, da v Tržaški okolici je poginil vol, ki so ga raztelesili 22. dne t. m. in v njem našli znamenja turške goveje kuge. Vlada pravi, da nobeno govedo ni iz Slavonije ali Hrvaškega prišlo v okolico Tržaško, da tedaj je le to mogoĉe, da so jo iz onih krajev prišedši tuji ljudje po svoji obleki ali kakor koli tje zanesli.

Ako je tedaj to resnica, bati se je zeló, da se grozovita ta kuga ne razširi po naših krajih; vendar danes še upamo, da morebiti vendar ni prava goveja kuga bila, za katero je poginil vol v okolici Tržaški.

Od deželne vlade iz Zagreba pa smo 24. dne t. m. dobili sledeĉe poroĉilo:

V Kutjevju županije Požeške (v Slavoniji) je do 12. dne t. m. od 327 glav jih zbolelo 65, poginilo 36, še bolnih ostalo 29.

V Verovitiški županiji je v Josipovcu, Breznici, Klokoĉevcu in Ritfalu do 12. dne t. m. od 714 goved jih zbolelo 288, poginilo 128, ozdravelo 78, pobili so jih 7, bolnih ostalo je 12.

V vsem skupaj je tedaj v 5 krajih Požeške in Veroviteške županije zbolelo 353 goved. V Josipovcu ni poslednji ĉas zbolelo nobeno govedo. Al po poroĉilu c. k. general-komande Zagrebske je goveja kuga se v Vinkovcah v 3 hlevih priĉela.

Ogersko ministerstvo pa iz Pešta poroĉa 15. dne t. m., da imajo kugo v 25 pustah in obĉinah.

To je sedanji stan turške goveje kuge.

Na Hrvaškem — sosedni naši deželi — je po takem še ni. Da bi le tudi Tržaška okolica še prosta bila!

Razglas, s katerim se je zaradi goveje kuge na Hrvaškem zaprla meja Kranjska.

„Novice“ so že v 41. listu povedale, da je c. kr. deželna vlada ukazala dotiĉnim gosposkam, da se postavijo straže na meji hrvaški, da se iz Hrvaškega ne zanese turška goveja kuga k nam.

Dotiĉni ukaz se glasí tako:

Da se odvrne od mej naše dežele grozovita goveja kuga, ktera se je iz turške Bosne zanesla na Ogersko, je ces. kralj. deželna vlada z razpisom od 2. dne t. m. št. 6932, na vsa okrajna glavarstva, ktera se mejijo s Hrvaškem, zaukazala najostrejšo zaprtijo mej, kar se je potem koj zgodilo.

Po postavi od 29. junija 1869. leta se tedaj ne smejo iz Hrvaškega ĉez mejo na Kranjsko priganjati, privažati ali prinašati:

- 1) ne goveja živina, ne bravina (ovce) in koze;
- 2) nič kar se od te živine dobiva v frišnem ali posušenem stanu; izvzeta je samo volna, od ktere se dokaže, da je po fabriško oprana;
- 3) ne senó, ne otava in ne slama;
- 4) nikakoršno orodje, ktero se je rabilo v hlevu ali pri vpregi goveje živine, pa tudi ne za prodaj odloĉena že nošena obleka in ravno tako že nošeno obuvanje.

Ako se je seno ali slama rabila samo za zavitek kakošne reĉi, se mora precej, ko zavita reĉ dospé, sežgati.

Ta zaukaz se očitno razglša s tem pristavkom, da prestopnike zadenejo po kazenski postavi najostrejšje kazni, kajti po eni sami skrivaj pripeljani okuženi živini ali po kateri drugi gori imenovani okuženi tvarini ali stvari utegne začeti se živinska kuga in uničiti premožnost celih okrajev.

Sleherni mora tedaj vestno podpirati c. k. okrajne gosposke in županstva, katerim je naročeno, straže nastavljati in nad njimi čuvati, kakor tudi sploh izvrševati obstoječe postavne predpise; vsak pa se mora tudi brez ugovora podvreči zaukazom teh gosposk.

Národno - gospodarske stvari.

Pravila hranilnice.

Namén hranilnice.

§. 1. Hranilnica v..... ima ta namen, da vsakemu, posebno pa manj premožnim ljudém daje priliko, da morejo svoj prihranjeni denar kot kapital brez ovire in zamude časa nalagati na obresti in ga zopet vzdigniti vsakrat, kedar ga potrebujejo.

Kako se imajo uravnati hranilnice pri občinskih hranilnicah.

§. 2. Hranilnico ustanovi občina..... pod svojim poroštvom.

§. 3. Občina v..... se postavi vsled sklepa občinskega odbora od dne..... v kterege je (okrajni zastop ali deželni odbor) v..... dne..... dovolil, za potrebnega poroka za vložbe in za plačevanje njih obresti dotle, dokler poroštvo ne prestane (§. 7) po..... ter se občina ob enem zaveže, stroške za prvo vrvanje in za upravo opravljati iz občinskega premoženja proti temu, da se ti stroški povrnejo ob svojem času iz upravnega dobička.

Pri okrajnih hranilnicah.

§. 2. Hranilnico v..... napravi okraj v....., kateri v popolno varstvo udeležencev z dovolitvijo..... deželnega odbora dne..... prevzame tudi poroštvo za ta zavod v splošnem in posebno za vložbe in plačevanje njih obresti po pravilih.

§. 3. Okraj v..... se zaveže ob enem, da bo stroške za prvo obravnavo in za upravo iz okrajnega premoženja opravljal dotle, dokler se mu ne povrnejo iz upravnega dobička (in vrh tega, da bo hranilnico podpiral s tem, da bo dajal brez plačila prostore, za ta zavod potrebne in delavne moči dotle, dokler ne more hranilnica sama opravljati stroškov za potrebne prostore in osebje iz svojega upravnega dobička).

Hranilnični zalog in njegov račun (zarajtovanje).

§. 4. Zalog hranilnice se ustanovi:

- a) iz vložeb;
- b) iz upravnega dobička.

§. 5. Hranilnični zalog se shranjuje in zarajtuje za-se posebej, ne z občinskim — okrajnim — premoženjem in drugimi zalogi skupaj.

§. 6. Upravni dobiček obstoji iz zneska, ki ostane po odbitku obresti in obrestnih obresti, ktere gredó vložnikom, po odbitku stroškov zavoda, kateri se plačujejo kot obresti od ustanovljenih opravil (§. 25.) in iz zneska, kar ga še ostane iz uprave sploh.

Ta opravljeni dobiček je založnica (matica) zavoda.

Od tega dobička naj se 50 odstotkov (percentov) tako obrača, da se ž njimi plačujejo še dalje (§. 11.)

Opazba. Oklenjene besede, nahajoče se v posamnih paragrafih, so pripustljivi pristavki ali rszlike.

obresti tistih vložeb, ki ne presežejo 500 gold. in so ob času pripisovanja že najmanj eno celo leto obstale, in sicer tako, da se pripišejo v imetek obrestim za najbliži §. 13. določeni obrok. Ostalih 50 percentov upravnega dobička je založnica.

§. 7. Založnica je določena za plačevanje morebitnih zgub hranilničnega zaloga. Za druge namene se ne sme va-njo segati, dokler ne doseže visokosti od..... Kedar se to zgodi, se utegne po nasvetu hranilničnega odbora obrniti primerni del dobička z dovoljenjem politične deželne gosposke za občno-koristne in dobrodelne krajne namene občine — namene v okraji; ti nameni morajo pa vselej primerni biti sosebno koristi ne premožnih vdeležnikov zavoda.

Pristavki pri občinskih hranilnicah.

Tudi utegne, kedar je založnica tako velika, politična deželna gosposka dovoliti občini na njeno prošnjo, da prestane posebno poroštvo, ktero je na se vzela po §. 3.; njeno splošno poroštvo pa, ktero je v §. 2. izročeno, ostane zmirom pri moči.

§. 8. Stroški, kateri so se plačali od občine — okraja pri ustanovitvi in gospodarjenji (upravi) hranilnice iz občinskega — okrajnega premoženja se jim povrnejo iz založnice.

Občina — okraj pa more to povračitev še le tedaj tirjati, kedar je založnica dosegla visokost od.... gld.

§. 9. Ako bi hranilnica jenjala (prestala), pade založnica, oziroma tisti znosek, ki ostane po popolnem izplačevanju vseh vložnikov in sploh vseh dolžnosti zavoda, k občini — okraju v porabo za dobrodelne občno-koristne krajne namene — namene v okraji (§. 7).

(Dalje prihodnjič.)

Národno blago.

Prislovice in reki iz Istre.

Zapisal J. V. *)

Prišle su roguše (od rog — nemirne žene), prognale su domuše (dobre gospodarice).

Gusti računi duga ljubav.

Pošteno delo ruk nezabliti, a čelo pere (dela čast).

Ču uženiti ča je meni podobno i srcu ugodno.

Otčeve ili materine postole ubuti (biti kakor otac ili kakor mati).

Koliko brat, toliko vrat (sini so si očetovo hišo razdelili).

Vuk zakolje a i vučica pomore (ni samo mož kriv, nego i žena).

Ki ne more po junački, neka dela po govnački (govnač, Mistkäfer; naj zemljo kopa in gnoji).

Složna bratja duge plaća (ako jih otac pusti).

Još peteh prvo zaplahuta, nego zakukuriče (pomisli kaj imaš reči).

Ki je jači, njegova je zemlja.

Čudi se puče, kuda se hudoba vuče (se reče na veliko zlo delo).

Kada ni pravoga grozdja, je jaro (kasno zaleženo) dobro.

Za njim ni krka (glasa — krk od kričati) ni mrka (sence — mrk od mrknuti).

Rikavina, veliki otročji kašelj.

Ulišiti kega, pomagati mu delati.

Samúh, ki je rad sam.

Podgnetúh, ki se v kakošno reč sili.

Lahkodelac, lahkodelka, ki nič težkega ne delajo.

Jugovice, oteklina pod pazuhu.

*) Hvala! Več tacega národnega blaga prosimo,